

Rácz Gyöngyi

Cigány kultúra és művészeti nevelés

Az „Eötvös József” Cigány–Magyar Pedagógiai Társaság 1986–2001 közötti történetéből, filmjeiből válogattunk a Filmakadémia műhelyében, ennek narrátori szövege:

1986. június 26-án az MKM és az Országos Pedagógiai Intézet háttérintézményeként a kísérletvezetők országos konferenciáján, Mezőberényben vetődött fel a Társaság létrehozásának gondolata. Szabolcsi Miklós akadémikus és Kovács József Hontalan költő javaslata alapján a Társaság Eötvös József nevét vette fel. 1989-ben a féléves továbbképző tanfolyam keretében véglegesítettük az alapító okiratot. A Társaságot 1989. június 20-án jogilag is nyilvántartásba vették. A Társaság fő célja a cigányság nevelésének, oktatásának, képzésének, művelődésének szellemi irányítása, saját értelmiségének kinevelése, hogy minél szélesebb körben – a döntéshozásban, a médiában, az oktatásban és a művészeti életben – képviselhesse érdekeit. Közvetítse a magyar, beás cigányok, és a romani anyanyelvű romák kultúráját, és nemzeti kisebbségként, nemzetalkotóként elfogadtassa magát a társadalommal.

A Társaságnak alapításától célja, hogy Farkas Gyula Művészeti Főiskolaként – az összes művészeti ágat oktatva – kinevelje azt a cigány értelmiséget, amely a kulturális autonómiát megteremtené és amely hivatott lenne a cigányság integrációját felelősséggel segíteni. A Társaság tízéves, rendkívül kimagasló szakmai teljesítményéért állami elismerésben részesült a Magyar Kultúra Napján.

Először a Társaság próbálta szervezeten, az érdekek összefogásával feltárni a cigányság iskoláztatásának kudarcait, konfliktusait, és kereste a megoldás módját. Azelőtt ugyanis sosem vizsgálták kellő alapossággal e sajátos történelmi és természetű kisebbség szemszögéből ezt a kérdést. Sőt, a háború után sokáig az sem számított különösebben, hogy eljutnak-e a cigány gyermekek az iskolába. 1961-től kezdték összeterejni őket homogén osztályokba, és akik nem érték el a normál oktatáshoz szükséges szintet, azokat kiegészítőbe irányították, holott sokan közülük azért teljesítettek korosztályukhoz képest kevesebbet, mert nem beszéltek jól a magyar nyelvet.

Nyelvészek bevonásával, a romani tannyelvű intézményesítés megalapozása érdekében elkészült a *Cigány–magyar képes szótár* négy füzet: *Olvasni tanulok*, *Számolni tanulok*, *Környezetünk*, *Dalok, versek mesék* címekkel, és hozzá a kétnyelvű szószedet, magnós program, segédletek. Útmutatók készültek a kísérleti kipróbáláshoz, amelyet hét megye tizenöt települése és a fővárosban Újpest vállalt, azért, hogy a gyermekek anyanyelvük segítségével anyanyelvi szinten sajátíthassák el a magyar nyelvet és fejlődhessenek.

Kísérlet indult hét megye tizenöt településén és a fővárosban – az óvodától a középfolig, az eddigi pedagógiai gyakorlat megváltoztatásáért. Kapuvártól

Ózdig, Pálmajortól Hodászig lelkes pedagógusok kapcsolódtak be a programba, amit a helyi közigazgatás, illetve vállalatok-szövetkezetek is támogattak.

Ezzel egy időben megkezdődött a cigány kultúra feltárása: hogy értékei bekerülhessenek az oktatásba, illetve közkinccsé válhassanak. A Társaság kezdetektől az európai cigányság szellemi és társadalmi felemelkedését szorgalmazza. A Kárpát-medencei cigányság anyanyelvi országa is hazánk, ezen országokban is vannak tagozataink.

1990. szeptember 1–12. között a zánkai művészeti-népismereti táborban került sor az első európai oktatási-művelődési konferenciára. Idén februártól elindítottuk az önkormányzati képviselők egyéves képzését. A szakmai és kulturális programsorozat célja, hogy elősegítse a valóságos kép kialakítását a cigányság kisebbségi kulturális közösségéről. Például a cigány serdülők nemcsak azért nem tanultak tovább és ma sem tanulnak tovább, mert korán érnek, hanem azért is, mert nem tudnak elszakadni a családjuktól.

A Társaság kísérleteként Heves megye két szakképző iskolája több szakmában (asztalos, lakatos, állatgondozó, kertész) a Sarudi Művelődési Központban kihelyezett tagozatként működött, amelynek pedagógusai tanították a közismereti tárgyakat, míg a szakelméletet az anyaintézmény tanárai. A gyakorlati foglalkozást a település gazdasági cégei biztosították.

A rendszerváltást követően ez a kezdeményezés az Országos Képzési Jegyzék bevezetésével általánossá vált. A 2001–2002-es tanévtől kétszeres normatívát kapnak azon intézmények, ahol a túlkoros tanulókkal befejeztetik a nyolc általánost és szakmát adnak a kezükbe. A cigány értelmiség kinevelésére koncentrálna, a Társaság önerőből megteremtette az érettségizett, tehetséges fiatalok továbbtanulásának lehetőségét: országos és határon túli beiskolázással, térítésmentesen, bentlakásos formában. Mind a média, mind a színész szakon oktattuk a Cigány kultúra és művelődési ismeretek tantárgyat, állami vizsga-tantárgyként.

A jelenlegi dokumentumfilm nyersanyaga is közös válogatás az általuk készített felvételekből, vizsgafilmekből.

A film megtekinthető a Társaság honlapján: www.eotvostarsasag.hu

Javaslatunk az intézményesítéshez: a tehetségkutatás-gondozás terén világhírű Rajkó Művészegyüttes (ma Talentum) felsőfokú intézménnyé szervezhető: Farkas Gyula Irodalmi és Művészeti Főiskola néven. Fő feladata volna az elitképzés és az országos szaktanácsadás. A megyei/fővárosi pedagógiai intézetekben szükséges főállású cigány témafelelősök (szakreferensek) beállítása. A pedagógus továbbképzés terén égető igény a cigányság kulturájáról, történelméről, életmódjáról, életviteléről, erkölcséről szerteágazó és rendszerbe foglalt ismereteket adni.